

מלאכים יחפוץ וחיל ורעדה יאחזון ויאמרו הנה יום הדין

וראוי לדעת כי בעיקר בא הטעות הלזה מצד ציור הויתור, ובאמת אין זה אלא שאומרים הקב"ה וחרו, וזה שמביא את הציור השוא להיות בסוף שיעשה תשובה ושכל תשובה מבטלת את כל העונשים, הגורם לציור הויתור הוא חסרון ההעמקה בגדול אומלליות של כל חטא ועון, אבל באמת יש לעשות חשבון פשוט להכיר בחומר החטא, כי אם יחלה האדם באבר שהנשמה תלויה בו, יופסקו כל כוחותיו ולא יעלה בידו אפי' לזון אבר אחד, נמצא שכל החיות נמשכת מהנשמה, ואם חטא ועושה דבר שהנשמה איננה מרוצית מזה, הרי הוא כופה את הנשמה שתעשה נגד רצונה, ותחזק בעכירות העון שכפה לו, והנה הנשמה מבלעדי הכוח האלקי של נשמתא דכל נשמתין לא ה"י לה כל חיות, נמצא שע"י כל חטא כופים כביכול כלפי מעלה לעשות מה שנצטוונו מפיו יתברך שלא לעשות אותו.

ככל דברנו במקום אחר, כי הדבר רב יש בין העונות הגשמיים,

להענינים הרוחניים, בתגשמים אין הידיעה על התועלת הדבר מקושרת עם הפעולה, כי הדבר פועל גם בלא ידיעה ממנו, לפי שהתועלת הצריך לצאת ממנו הוא הכרחי וטבעי. אולם לא כן בהרוחניים, שהידיעה על יקרת הדבר וערך הפעולה, היא המוציאה מכת אל הפועל את כל התועלת, הפתיתים לבא ממנו, וערך התגלות לפי ערך הידיעה וההרגשה, והנה נהוג בין במובן ההפעלה הכללית, מה שכל דבר טוב ומרעיל, ובחידו מצוה ורובה, פועלים בהמצאות כולה, ובין בהפעלה הפרטית זו הפועלת על האדם הפועל אותה.

ההתעוררות לקיים כל דבר מצוה וטוב ומרעיל אינה תמיד התועלת הנשגבת היוצא ממנו, כי ההתעוררות לזה צריכה שהיה אך ורק מפני ציווי ד', ושכך רצונו יתברך. אלא שיש זה אנו גם מצוים ועומדים לידע כל מה שאפשר לנו לידע והידיעה הלזו כל מה שהיא יותר עשירה ויותר עדינה יותר עלינו, יותר היא מרשמת הוד הפעולה בהחיה כולה, בהכלל ובהפרט.

וענין זה עצמו כבר מתייב אותנו ללמוד וללמד נשגבות הערך של הימים המקודשים הבאים לקראתנו, שכל מה שגור יותר יקרתם והפלאותם יותר ירשימו הרשמתם ויעלו הפעלהם עלינו ועל כל היצירה כולה.

הנה אמרו במשנה דע לפני מי אתה עתיד לתן דין וחשבון (אבות פ"ג מ"א) מהו דין ומהו חשבון.

נראה דהנה חביבותו של הקב"ה לישראל עם קדושו ואין ערוך, אין לנו שום שיה ושיג ממנו, ואם מגיע הדבר שצריך הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו להעניש ח"ו א' מישראל ובכ"ש רבים משראל, ומכ"ש אם העונשים צריכים להיות קשים ומרים וגוראים, או הצער של מעלה נורא מאד, בומן שאדם מישראל מצטער שכינה מה אומרת קלני מראשי קלני מרועיני (חגיגה ט"ו), הכינוי של ראש חרוע הוא כינוי כביכול על כל הבחינות שלו, וככן לבד העונש מעצם העבירה יש גם חשבון על הצער שגרמו למעלה מהעונש, וזהו דין וחשבון, ויו על העבירה חשבון על צער העונש שמצטערים למעלה בעת היסורים והעונשים.

לכן בשעה שספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו, הצער של מעלה על העונשים גדולים מהצער על החטאים, מה עושים בנים יקירים הם מקבלים באהבה כל היסורים ואינם מצטערים כלל, מבינים הם שכל היסורים הם להם לטובה להביאם לידי חיי עולם הבא, וחיי נצח וששים ושמתים ביום ר"ה ויודעים שהקב"ה יעשה להם נסים, ובה ממתיקים את הצער של מעלה על העונשים וספרי מתים שהם פתוחים לפניו.

אכן נבאר ענין של ראש השנה, גדלות ועומק הדין בו, אשר לכאורה יפלא, מדוע לא יתגלו לכתחילה הרחמים, ולא יהיו כל כך עומקי הדינים, נראה דהנה ידוע אמרו ז"ל, רצה הקב"ה לברוא את העולם במדת הדין, ראה שאין העולם מתקיים, עמד ושתף מדת הרחמים (רש"י בראשית ממד"ד פ"ב), הנה מתבאר שרצון הקב"ה בשלימותו וטהרתו להעמיד את העולם בדין, ורק מפני סיבת העולם שליה יכול להתקיים ה"י צריך לשתף מדת הרחמים, ובכן אנו יודעים ומבינים כי טוף טוף יגיע העולם למרום גבוה, ורצון ד' יצא בשלימותו, וזה יהיה תיקונו של עולם שיעמד העולם במדת הדין, מובן מהו כי כמה שגדולים הנועמים העליונים המתגלים ע"י הרחמים, אין ערוך להם להנעמים שיתגלו במדת הדין, וכביכול יתברך מצטער בומן

שצריך להנות מאוצר גנוזו למי שלא הגיע לו הננוים הללו עפ"י דין כ"א עפ"י רחמים בלבד.

ולואת בראש השנה אשר כל ההוי כולה חוזרת לנקודת התחלת יצירתה, מתעורר חסד ד' לשקול את העולם אולי הגיע הזמן שאפשר יהי למלאות רצונו לחדש ולהנהיג את העולם במדת הדין המדויק, והם הם עומקי הדינים המתגלים בימי ר"ה, ואם אמנם שמאחר שלא נמצא העולם מוכשר לזה ועדיין אי אפשר להתקיים במדת הדין, משתפים שוב את מדת הרחמים, אבל כבר לא נפלאה היא אם אז גדול יום הדין, לפי שאז הוא הזמן שצריך הרצון העליון של הדין לנצח, ואין שום רצון להמשיך את הסדר של שיתוף הרחמים, ועל כן אז מלאכים יחפוץ וחיל ורעדה יאחזון ויאמרו הנה יום הדין לפקוד על צבא מרום בדין.

אחת היא העצה אין לפעול שישתחפו עוד הפעם הרחמים, ולא יהי ניגוד ע"ז מצד הרצון המוחלט של העמדת העולם על הדין, הוא לפעול פעולות כאלו אשר מחייבים את הרחמים, שאז גלויי הרחמים יהיו עפ"י דין ונשלם בזה רצון העליון שהיה הכל עפ"י הדין.

ומה המה הפעולות המחייבות את הרחמים, המה המדות שאנחנו נרחם על מי שאין ראוי לרחם, ולחונן את מי שאינו ראוי לחנינה, וכן כל מיני זיכוכי המדות שיסודם ההתנהגות לפני משורת הדין, שאז תשלום הגמול שלהם מחייב עפ"י דין לגלות הרחמים והמדות